

Na poslední feuilleton p. Sezimův v „Rad. listech“ z 5. 11. neodpovídám. Není v tom smyslu a rozumu, rozebírat tuto motanici lži a urážek, — a pak, i kdybych to učinil a vyvrátil je, v příštím čísle se přede tento gentleman pásmo nových . . . Na tento druh nekonečné zábavy s p. Sezimou nemám však ani dost času, ani — dost nevkusu.

Chtěl jsem původně vyvrátiti jen list, který poslal p. Sezima „Rozhledům“ do č. 6. a v němž si náš gamin nasadil morální masku.

Neměla-li by však z toho vyjít zase pouhá slovní tahanice, chtěli-li bych skutečně vyvrátit a usvědčit pokrytce a lháře, mohlo by se to státi jen citáty z listů, které mně pan Sezima psával.

1. Vystavil prý jsem veřejnému posměchu *naše přátelství* ve feuilletoně „Času“ ze 17. 8. [viz zde na str. 232], vyličiv je prý zcela falešně pro svůj účel. Nuže, mohu dokázat z listů p. Sezimových, že jsem si vedl ve feuilletoně onom *ženerosně*, že jsem naopak lčil *ve prospěch p. Sezimův*, o němž jsem psal jako o milém hostu, talentovaném literátovi a milém společníku literárním. Z listů p. Sezimových jest patrné, že p. Sezima cítil se v našem poměru *přijímajícím a zavázaným žákem* (užívá sám toho slova) — vztah, který jsem ženerosně p. Sezimovi vůbec daroval, jehož jsem se ani slovem nedotkl, jehož jsem se nedovolával.

2. Vyčítá-li mi p. Sezima, že využíval jsem vždy *únavy soupeřovy*, mohu dokázat z listů p. Sezimových, že *strategické plány na únavě soupeřově stavěl jsem ne já, nýbrž p. Sezima*. Plány tyto osnoval v kampani naší proti p. Karáskovi v létě 1900 a dával mi v tom směru *zcela bezohledné rady*, jichž jsem neužil.

3. Vytýká-li mně p. Sezima v témž listě *polemický teror* a pohoršuje-li se nad *některými mými příkrými výrazy polemickými* o pp. Karáskovi a Neumannovi, mohu z listů dokázat, že se tu dopouští p. Sezima *nejhoršího pokrytectví*. Nejen že mám listy, v nichž uznává veliký a zásadní dosah *všech* mých polemik (s pp. Sládkem, Roháčkem, Šimáčkem a j. a j.), a radostně je přijímá, ale mám i řadu listů, kde užívá o pp. Karáskovi a Neumannovi výrazů daleko příkrějších než jakých jsem užil kdy já — výrazů *přímo brutálních* — a kde výrazy ty mně přímo sugeruje, kde se nejen stotožňuje zcela s mým stanoviskem, nýbrž dává k potření odpůrců *rady přímo macchiavelistické*, jichž jsem nepřijal a nesledoval přes své tehdejší rozčilení a rozhořčení.

Abych nebyl nucen užiti této zbraně pro mne trapné a p. Sezimu nanejvýš pokořující, přečetl jsem ta která místa z listů p. Sezimových pp. Kučerovi a Jiránkovi a poprosil jsem jich, aby vyhledali p. Sezimu, upamatovali jej na bližší okolností oněch dob a požádali jej za odvolání posledních dvou bodů. Pánové sešli se skutečně s p. Sezimou 11. t. m.; p. Sezima vyžádal si lhůtu 24 hodin na rozmyslenou, načež 12. t. m. odvolati odmítnul.

Mám nyní volnost, usvědčiti p. Sezimu citováním z jeho listů.

Přesto toho nečiním: *divadlo bylo by příliš trapné*.

Užiju však listů p. Sezimových ve svém sporu s p. E. Sokolem-Elgartem a předložím je čestnému smířčímu soudu, kterým má býti pře tato řešena.

Za tím účelem seznámil jsem s nimi již své důvěrníky pp. Cyrila Duška a dra Fr. X. Tejfovského.

V Praze 18. 11. 1904

Emil Gallé

Slavný mistr nancyjský Emil Gallé zemřel 23. září t. r. v rodném svém městě, z něhož učinil středisko obrody umění aplikovaných, „umění života a krby“, jak říkají Francouzi: byl nejen sám kouzelným tvůrcem, ale i neúnavným organisátorem, duchem, který inspiroval a družil a nabádal, — duchem, který netajil svých objevů. Byla to veliká duše, která se chvěla vibracemi života a světla a sdělovala je jiným. Narodil se r. 1846 synem umělce-hrnčíře v Nancy, v městě, které má krásný umělecký charakter a bohatou uměleckou tradici od XVII. a XVIII. století. Duch velikých umělců Clauda Lorraina, Jeana Lamoura, Lolliera a Moreaua chvěje se nad hlavním městem lotrinským, které bylo v XVIII. století sídlem královny Marie Leszczińskiej a z něhož nikdy nevyprchala jasná, teplá záře rokoka, jeho vkus, jeho logika, jeho kouzlo. Od XIV. století byl Nancy sídlem umění sklenářského a přivedl to daleko v tomto odvětví, zvláště v XVII. a XVIII. věku. Jako umělec-sklenář počal pracovati Gallé r. 1856 a navazoval tu na lokální tradici, žalostně ovšem pokleslou v posledních dobách: povznesl ji výše než stála kdy před tím a posvětil ji ve svých dílech duchem a obrazností velikého a bohatého dekorátora, básníka hmoty a kouzelníka vzácného vkusu. V obrodné snahy jeho měli vliv zvláště Japonci, kteří jej utvrdili v přesvědčení, že se musí držeti dekorace pfišně přírodní. Studoval umění kolorace s neumdlévající zvidavostí. Svět rostlin a nerostů byl říší, z níž se neúnavně učil. Jeho vázy mají cosi z krásy a kouzla draho-kamů: mají jich koloristický oheň a žár, odstíněnost i transparentnost. Hoří miho-lavou zelení chrysoberylů nebo chrysolitů, jiné stříbí se leskem cymofanů, světlí modří tyrkysů, mží mléčností opálů. Kouzelná záře a plachost nuance připomíná jindy jaspisy, acháty a onyxy. Nebylo tajemství, jehož by nebyl odloudil této říši neúnavný duch Galléův, stále se učil, stále nespokojený, stále hledající a bádající. Dosáhl efektů kouzelně krásných, podobností se sněhem, mlhou a deštěm. Dovedl zachytiti každý prchavý dojem přírodní, který mohl býti přenesen v hmotnou formu. V etherných formách dovedl podat něco ze života ovduší, subtilní nálady přírodní: tah mraků, průzračnost zelených vln mořských, kadeřnaté větve podmořských rostlin, paprsky vycházejícího měsíce, rez podzimního listí, zmítaného větrem, tajemný soumrak hlubokých lesních samot. Lze tvrditi o Galléovi, že rozšířil nesmírně pole svého umění i za sklenáře muranské a české; nejen že rozvinul procesy posud užívané, objevil i procesy zcela nové a užil jich se subtilností a gracií ducha opravdu uměleckého, básnický sensitivevního. Sláva jeho datuje se teprve od výstavy světové r. 1889, kde budila obdiv jeho křišťalová nádoba, iridující bledě růžově. Na výstavě r. 1900 stál již jako mistr francouzské dekorace, vysoko povznesený nad ostatní tvorbu, král své země, s nímž soupeřil v zlatnictví jen Lalique a snad

v drobné sošce Dampť. Nikdy se neopakoval: třeba byl sebe naléhavěji žádán, aby opakoval některý svůj kus, vždycky stvořil nový z inspirace chvíle a materiálu. — Duch jeho byl úžasně pružný. Jmenovitě jest upozorniti ještě na graciesní nábytek, který provedl a několikrát vystavoval, nábytek, v němž stylová rafinovanost doby Ludvíka XV. snoubí se šťastně s citem a smyslem pro přírodu, Galléovi vlastním. *Luxembourg* a *Galliera Museum* chovají od něho ukázky vykládané práce neobyčejné síly obraznosti a plné motivů z domácí lotrinské flory, která ho inspirovala tak často a tak šťastně.

Théodore Duret: James M. N. Whistler, peintre et graveur

Přítel velkého mistra, který namaloval také kouzelně jeho portrét, napsal o něm monografii vzácné hodnoty. Jméno Théodora Dureta není u nás snad naprosto známo a přece jest to jeden z nejdistinguovanějších duchů dnešní Francie a jeden z tvůrců její obdivuhodné výtvarné kritiky, která vrcholí dnes ve jménech jako jsou Geffroy, Roger Marx, Mirbeau a Mauclair. Duch úžasné kultury výtvarné i literární, nepřítel vši konvence a prostřednosti, šel vždy hony před běžným rozvojem. Stačí pročísti sbírku jeho essayí a studií *Critique d'avant-garde* (Paříž 1885), kde bojuje hlavně za impresionisty, abychom byli k němu jati úctou jako k duchu vzácné síly myšlenkové, odvážné intuice umělecké a krásné bojovné inspirace. Několik studií o filosofech — o Herbertu Spencerovi a Schopenhauerovi — ukazuje, že se neobmezoval jen na kulturu výtvarnou — a ku svému prospěchu. Kritika jeho není neurasthenická, má jakýsi klidný dech a jasný, širý rozhled — lásku velkého obzoru, který uklidňuje. Z pozdějších jeho prací zasluhuje čestné zmínky veliká jeho monografie o *Manetovi*, kterou vydal před dvěma roky v témže formátu a tiskem nákladem jako dnes *Whistlera*. Manetův umělecký růst a rozvoj nebyl posud vyložen tak čistě rytmicky, s takovým smyslem pro jeho temperament, jeho sopečnost a horečnost, jeho logický fanatismus.

Přítomná monografie Duretova křísí figuru i dílo Whistlerovo krásným uměním psychologa i kritika. Charakter záhadného a kouzelného tohoto genia jest studován ve všech složkách a nakonec ukázán při díle. Autoru podařilo se sestoupiti k živému logickému proudu, který nesl tuto figuru tak jasnou a rezonující, jejíž temperament „měl naléhavost logiky“ a jejíž „logika měla celé kouzlo temperamentu“. Dílo Whistlerovo roste před našimi zraky a rozvíjí se organicky jako krásný strom nebo květina; malířský a umělecký charakter, cítíte to, jest zde ovládnutou přírodní silou. Nakonec dospívá Duret k obraně Whistlera od obžaloby, že se inspiroval Velasquezem: ukazuje, že Courbet to byl, kdo měl vliv na Whistlera malíře a ještě více na Whistlerova ducha mnohem spíše než španělský malíř-grand.

Poznámky vydavatelovy

V pátém svazku Souboru díla F. X. Šaldy vydáváme po prvé knižně všechny ty essaye, referáty, polemiky a glossy, které Šalda napsal v letech 1901 až 1904 — až na ty essaye, které vyšly v *Bojích* o zítřek a v *Duši* a díle. Studie sem nepojaté, ale chronologicky sem patřící, tedy jsou:

Z roku 1901 — Osobnost a dílo, Alej snu a meditace ku hrobu Jana Nerudy a Hrdinný zrak; jsou dnes v *Bojích* o zítřek; svým vznikem by patřily za Problém malého národa v našem souboru a dokreslily tak druhou půli r. 1901.

Z roku 1902 — Geniova mateřština, pojatá do *Bojů* o zítřek (zde by uváděla rok 1902), a Emil Zola, dnes v *Duši* a díle (zde by patřil za feuilleton Stud nestydatých).

Z roku 1903 — Smysl dnešní t. zv. renaissance uměleckého průmyslu, přejatý pod změněným názvem Ethika dnešní obrody aplikovaného umění do *Bojů* o zítřek, chronologicky však předcházející studii Antonín Sova: Balada o jednom člověku a jeho radostech; dále Nová krása: její genese a charakter a Problém národnosti v umění, obojí dnes v *Bojích* o zítřek; zde by ukončovaly pásmo velkých essayů a článků z r. 1903.

Z roku 1904 — Ležela země přede mnou, vdova po duchu, který odešel, dnes se zkráceným názvem uzavírající Boje o zítřek; časově patří za článek Divadlo a literární ethika i kultura.

Jako svazky předchozí netvoří ani náš svazek samostatný celek ve smyslu Šaldových výborů; přesto však vytvoří se svazkem následujícím uzavřenou kapitolu Šaldovy obsáhlé činnosti ve Volných směrech, po níž následuje další období jeho Noviny a České kultury.

Do Volných směrů počíná Šalda přispívat už v roce 1901. Tři velké studie, které do Volných směrů toho roku napsal, přešly do *Bojů* o zítřek, a tak je zde rok 1901 zastoupen jen dvěma články z České revue, jedním z vídeňské *Die Zeit* a předmluvou k Šaldovu překladu Ruskinova dílka *Sézam* a *lilie* ze Světové knihovny. Teprve rokem 1902, kdy Šalda vstupuje přímo do redakce Volných směrů, počíná vycházet množství studií, referátů, gloss a polemik, podepisovaných plným jménem nebo šifrou *Quidam*. Od této doby jen ojedinele hostuje Šalda v České revui,¹

¹ - Paralelně s Volnými směry redigoval Šalda krátce i literární rubriku České revue, jak vyplývá z jeho poznámky pod čarou k článku *Marya Konopnická* od *Fr. Sekaniny* v České revui 6, 1902/3, str. 119: „Uveřejňuje tento článek připomínám, že se nesrovnávám ani s jeho panegyrickým tónem, ani s jeho příliš vysokým odhadem umělecké potence pí Konopnické. F. X. Šalda“